

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2010, 1(5), p. 205–217.

ATSTOVAVIMO CIVILINIAME PROCESĖ SAMPRATOS PROBLEMA

Inga Žalėnienė

Mykolo Romerio universitetas Teisės fakultetas
Civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 2714 735
Elektroninis paštas izaleniene@mruni.eu

Pateikta 2009 m. gruodžio 15 d., parengta spausdinti 2010 m. vasario 20 d.

Anotacija. *Atstovavimas civiliniame procese apibrėžiamas skirtingai. Vieni autoriai atstovavimą civiliniame procese apibrėžia kaip procesinių veiksmų sistemą, kiti – kaip teisinį santykį, treči – kaip civilinio proceso teisės institutą. Ir visi šie autoriai iš dalies yra teisūs, nes doktrinoje nėra suformuluotos universalios atstovavimo sąvokos, kuri visiškai atskleistų atstovavimo esmę. Norėdama suformuluoti atstovavimo civiliniame procese definiciją autorė pirmiausia išskiria pagrindinius šio instituto požymius, vėliau – apibendrina įvairių šalių mokslininkų mintis. Straipsnyje nurodoma, kad skirtingi autoriai į atstovavimą civiliniame procese žiūri iš skirtingo lygmens, todėl ir nėra suformuluoto vieno procesinio atstovavimo apibrėžimo. Autorės nuomone, atstovavimo civiliniame procese sampratoje turi atsispindėti visi trys teisinio reguliavimo mechanizmo lygmenys: teisės normos; teisiniai faktai ir teisiniai santykiai. Laikydamosi šio požiūrio autorė formuluoja atstovavimo civiliniame procese definiciją.*

Reikšminiai žodžiai: *civilinio proceso teisė, atstovavimas, atstovavimo samprata.*

Atstovavimo civiliniame procese sampratos analizę tikslinga pradėti nuo sąvokos „atstovavimas“ bendrinės reikšmės išsiaiškinimo, išskiriant būdingus bruožus ir požymius. Bendrinėje kalboje sąvoka „atstovauti“ reiškia „veikti kieno vardu, įgaliojimu“, o sąvoka „atstovas“ apibrėžiama kaip „asmuo, atstovaujantis kieno nors interesams, veikiantis kieno vardu“¹. Rusijos didžiajame teisinių terminų žodyne atstovavimas apibūdinamas kaip teisinis santykis, kai vienas asmuo gali atlikti teisinius veiksmus kito asmens vardu². Lenkijos teisės enciklopedijoje atstovavimas apibrėžiamas kaip įgalinimas veikti svetimo vardu, kai atstovo atlikti teisiniai veiksmai sukelia teises pasekmes tiesiogiai atstovaujajam³. Oksfordo teisės žodyne atstovavimas suprantamas kaip buvimo atstovaujamo būsenos, kai atstovas veikia atstovaujamojo vardu (*the state of being represented by an agent acting on behalf of his principal*)⁴. Black'o teisės žodyne atstovavimas apibrėžiamas kaip veikimas kito asmens vardu, pavyzdžiui, kai teisininkas veikia kliento vardu⁵.

Iš šių pateiktų atstovavimo apibrėžimų galime išskirti keletą svarbiausių atstovavimo požymių. Pirmiausia paminėtina tai, kad atstovas visuomet veikia kito asmens – atstovaujamojo vardu. Vokiečių civilinio proceso doktrinoje pažymima, kad pagrindinis reikalavimas tam, kad per procesinį atstovą atlikti teisiniai veiksmai sukeltų teises pasekmes trečiajam asmeniui, yra veikimas šio asmens vardu⁶. Šis reikalavimas reiškia, kad procesinių veiksmų pasekmės turi liesti ne procesinio atstovo, kaip subjekto, realizuojančio tuos veiksmus, teisinius interesus, bet procesinės šalies interesus.

Kitas požymis susijęs su tuo, kad veikimas svetimo vardu visuomet turi būti aiškus, o ne abejotinas, t. y. atstovas turi turėti įrodymus, kad neveikia savo interesais, o tik trečiojo asmens labui⁷. Asmuo, kuris ruošiasi veikti už procesinę šalį, privalo legitimuotis teismo ir priešingos šalies akivaizdoje. Legitimuodamasis (pateikdamas teisinių paslaugų teikimo sutartį ar įgaliojimą) atstovas apibrėžia savo statusą civiliniame procese ir įrodo, kad gali atlikti procesinius veiksmus šalies vardu. Kad civiliniame procese būtų galima veikti svetimo vardu, svarbi yra ne tik legitimacija, bet ir nurodymas asmens, kurio vardu bus atliekami procesiniai veiksmai. Subjekto, kurio vardu bus veikiama, nustatymas reikšmingas tuo, kad leidžia atriboti atstovo ir šalies, kurios vardu bus veikiama, interesus. Neatsitiktinai LR CPK 111 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad, jei procesinį dokumentą teismui pateikia atstovas, procesiniame dokumente nurodomi duomenys apie atstovą, taip pat pridedamas dokumentas, įrodantis atstovo teises ir pareigas. Šis reikalavimas gali būti laikomas šalies atstovo legitimacija prieš teismą ir dalyvaujančius byloje asmenis, leidžiant jiems suprasti, kad šalis procese veiks per atstovą. Jei atstovas nepateikia teismui savo įgalinimus patvirtinančių dokumentų, teismas arba nustato

1 *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 59.

2 *Bolshoj juridicheskij slovar* [Grand Dictionary of Law]. Moskva: Infra-M, 1997, s. 532.

3 *Encyklopedia Prawa*. Wydanie drugie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2000, s. 651.

4 *A Dictionary of Law*. Martin, E. A. (ed.). Oxford: University Press, 2001, p. 426.

5 *Black's Law Dictionary*. Garner, B. A. (ed.). St. Paul: Minn., 1999, p. 1304.

6 Rosenberg, L. *Stellvertretung im Prozess*. Berlin, 1908, s. 3; Müller-Freienfels, W. *Die Vertretung beim Rechtsgeschäft*. Tübingen, 1955, s. 17.

7 Rosenberg, L., *supra* note 6, s. 573.

terminą procesinio dokumento trūkumams pašalinti, arba atsisako priimti ieškinį (LR CPK 115, 137 str.). Reikalavimas aiškiai informuoti, kad procesiniai veiksmai atliekami proceso šalies vardu, netaikomas tais atvejais, kai veikia pati šalis arba kiti jai prilyginti subjektai. Prie šių subjektų priskirtinas prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys, pareiškę ieškinį viešajam interesui apginti, nes jie turi visas ieškovo procesines teises ir pareigas.

Svarbiu atstovavimo civiliniame procese požymiu laikytinas jo rezultatas – teisiųjų padarinių svetimoje teisinėje sferoje sukūrimas. Teisiųjų veiksmų pasekmės visuomet atsiranda teisinėje sferoje to subjekto, kuris jas sukelia, o pasekmių sukūrimas svetimoje teisinėje sferoje galimas tik per atstovavimo institutą. Veikimas svetimoje teisinėje sferoje sukelia tokias pačias teises pasekmes, kokias sukeltų pačios šalies procesiniai veiksmai, jei ji pati juos atliktų. Asmens veikimas svetimu vardu civiliniame procese sukuria teisinį santykį tarp procesinės šalies, kurios vardu asmuo veikia, ir teismo bei priešingos šalies. Procesiniai veiksmai, atlikti civilinio proceso metu per asmenį, veikiantį procesinės šalies vardu, tiesiogines pasekmes tai proceso šaliai sukuria, tik jei atstovas yra šalies įgaliotas veikti jos vardu. Tik įgalinimas susieja procesinės šalies teisinę sferą ir procesinių veiksmų, atliktų trečiojo asmens vardu, sukeltas pasekmes. Vokiečių civilinio proceso doktrinoje pažymima, kad, jei trečiasis asmuo atliks be įgaliojimo procesinius veiksmus proceso šalies vardu ir šis trūkumas nebus pastebėtas teismo arba priešingos šalies, teismo sprendimas toje civilinėje byloje galios tol, kol kitas teismo sprendimas jį panaikins⁸. Tačiau manome, kad pats įgaliojimas dar nesukelia jokių pasekmių procesinės šalies teisinėje sferoje, o tik sukuria atstovui teisinę galimybę atliekant procesinius veiksmus sukelti tam tikras pasekmes. Taigi, procesinis atstovavimas yra nukreiptas į pasekmių, kilusių dėl atstovo teisiųjų veiksmų, sukūrimą, todėl negali realizuotis, kol procesiniai veiksmai neatlikti. Įgalinimai veikti šalies vardu suteikiami atstovui ne jo, o atstovaujamojo interesams tenkinti, ir būtent todėl, mūsų nuomone, atstovas veikia ne savo, bet tos šalies, kuri jam suteikė leidimą atstovauti, realizuojant jos subjektines teises, teisinėje sferoje. J. Sobkovskis teisingai nurodo, kad įgalinimas veikti šalies vardu apima procesinio atstovavimo teisės suteikimą ir nesuteikia jokių teisių, tik sukuria tam tikrą teisinį būvį, kurio esmė ta, kad atstovas gali veikti šalies vardu, o jo veiksmų pasekmės kils šaliai. Iš atstovavimo esmės išplaukia, kad procesinė atstovo funkcija apsiriboja faktinės būsenos sukūrimu konkrečioje civilinėje byloje. Su teisinėmis pasekmėmis, kurios kilo iš jo atliktų veiksmų, atstovas jau nieko bendra neturi, nes jos kilo ne jo, o atstovaujamojo teisinėje sferoje⁹.

Taigi, apibendrinę prieš tai išsakytas mintis, galėtume skirti tris, mūsų nuomone, pagrindinius atstovavimo civiliniame procese požymius:

1. Atstovas visuomet veikia kito asmens – atstovaujamojo – vardu.
2. Atstovas veikti atstovaujamojo vardu gali tik tada, kai yra tinkamai įgaliotas.

8 Hellwig, K. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*. T. II. Leipzig, 1907, s. 350; Blomeyer, A. *Zivilprozessrecht – Erkenntnisverfahren*. Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1963, s. 52.

9 Sobkowski, J. *Pełnomocnictwo procesowe, jego istota, powstanie i wygaśnięcie*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 1967, s. 14.

3. Atstovavimo civiliniame procese rezultatas – teisinių pasekmių svetimoje teisinėje sferoje sukūrimas.

Analizuojant procesinio atstovavimo sampratą, svarbūs yra civilinės teisės mokslo laimėjimai atstovavimo instituto analizės srityje. Civilinės teisės doktrinoje atstovo ir atstovaujamojo valios išreiškimo ir veikimo svetimu vardu klausimais yra skiriamos trys teorijos. Neginčytina yra tai, kad procesinis atstovavimas yra kilęs ir glaudžiai susijęs su bendruoju civiliniu atstovavimu, todėl civilinės teisės moksle išdėstytos teorijos iš dalies gali būti pritaikytos ir civiliniam procesui.

Patį seniausią yra fikcijos teorija. Pagal ją asmeniu, atliekančiu teisinius veiksmus, yra laikomas ne atstovas, o atstovaujamas. Pasak šios teorijos šalininkų, atstovo veikla vertintina kaip atstovaujamojo veikla ir būtent dėl to teisinės pasekmės kyla ne atstovo, o atstovaujamojo teisinėje sferoje. Ši požiūrį lėmė to meto supratimas, kad teisinio veiksmo negalima atlikti svetimo vardu. Fikcijos teorijai pradžią davė postglosatoriaus Balduso de Ubaldiso doktrina. Jis pirmasis nurodė, kad vertinant iš teisės pozicijų atstovo veikimas yra tolygus pačio atstovaujamojo veikimui (*fingitur dominus eadem persona cum suo procuratore*)¹⁰. Šiam požiūriui taip pat pritarė ir XIII a. anglų teisininkas Bracktonas. XIX a. fikcijos teoriją naujai suformulavo K. Savigny, plėtojo A. Windscheidas¹¹. Gana ilgai fikcijos teorija buvo vyraujanti civilinėje teisėje.

R. Iheringas pirmasis sukritikavo fikcijos teoriją. Jis teigė, kad ne pats atstovaujamas išreiškia savo valią, o atstovas atstovaujamojo vardu. R. Iheringas atkreipė dėmesį, kad atstovavimo metu įvyksta atitinkamas veikimo pasekmių atotrūkis nuo tą veikimą vykdančio subjekto. Veikiančiuoju subjektu yra laikomas atstovas, tuo tarpu to veikimo pasekmės kyla kito asmens, atstovaujamojo, teisinėje sferoje¹². Šis R. Iheringo požiūris tapo reprezentavimo (reprezentacinės) teorijos pagrindu. Pažymėtina, kad reprezentavimo teorija ir šiuo metu yra vyraujanti civilinės teisės doktrinoje. Pagal reprezentavimo teoriją atstovavimo atveju atstovas yra subjektas, išreiškiantis savo valią ir atliekantis procesinius veiksmus, kurie sukelia teisinės pasekmės atstovaujamojo teisinėje sferoje. Atstovo valia ir žinios nulemia atliktų veiksmų teisinės pasekmės. Su atstovaujamojo valia susijusi tik atstovui suteiktų įgaliojimų apimtis, o atlikdamas teisinius veiksmus atstovas veikia savarankiškai. Manome, kad būtent iš reprezentavimo teorijos išplaukia procesinio atstovavimo tiesiogini pobūdis, t. y. kad atstovo veikimo pasekmės santykiyje su teismu ir priešinga šalimi tiesiogiai veikia atstovaujamojo teisinę sferą tarsi jis pats būtų atlikęs tuos teisinius veiksmus. Taigi, kiekvienas procesinis veiksmas, atliktas pagal atstovui suteiktus įgaliojimus, sukelia tiesiogines, įpareigojančias teisinės pasekmės šaliai, kurios vardu veiksmas buvo atliktas. Reprezentavimo teorijos šalininkais taip pat laikomi vokiečiai J. Štaudingeris¹³, šveicarai H. Oseris, W. Šonenbergeris¹⁴, lenkai E.

10 Savigny, F. K. *System des heutigen romischen Rechts*. Berlin, 1849, s. 120.

11 Fabian, J. *Pelnomocnictwo*. Warszawa: Wydawnictwo prawnicze, 1963, s. 31.

12 Ihering, R. *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung, Der Geist des Rechts*. Brema, 1965, s. 52–65.

13 Staudinger, J. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. T. I. Berlin, 1936, s. 846.

14 Oser, H. I.; Schonenberger, W. *Kommentar zum schweizerischen Bürgerlichen Gesetzbuch, Das Obligationenrecht*. T. I. Zürich, 1945, s. 221.

Till, R. Longchamps de Berier, F. Zoll, L. Domanskis¹⁵ ir kt. J. Fabianas, kritikuodamas fikcijos teoriją, nurodo, kad ši teorija neskiria atstovo ir pasiuntinio. Jei ne atstovas, o pats atstovaujamas išreiškia savo valią, tai atstovas perteikia tą valią tik techniškai, ir laikomas ne atstovu, o tik pasiuntiniu. Fikcijos teorija nepaaiškina aplinkybės, kodėl pozityvioji teisė iš atstovo reikalauja veiksnio. J. Fabianas kelia klausimą, jei valią išreiškia atstovas, o ne atstovaujamas, tai kam teisė reikalauja iš atstovo veiksnio. Tuo tarpu atstovo veikimą teisė traktuoja kaip teisinį veikimą, kaip savo valios išreiškimą, o ne faktinį atstovaujamojo valios perdavimą¹⁶. Pritardami šio mokslininko nuomonei, manome, kad atstovo veikimas yra savarankiškas ir už jį jis atsako atstovaujajam, todėl fikcijos teorijos nuostatos neatitinka realios atstovavimo santykiu sukuriamos faktinės situacijos. Mūsų nuomone, faktinis atstovo veikimas ir savo valios išreiškimas, nors ir atstovaujamojo vardu, atitinka reprezentacinės teorijos nuostatas, iš kurių tampa aišku, kad atstovas turi turėti veiksnumą.

Doktrinoje taip pat žinoma ir tarpinė teorija. Teigiama, kad atliekant procesinius veiksmus atstovas ir atstovaujamas veikia kartu, t. y. teisiniai veiksmai, kuriuos atlieka atstovas, yra bendros – atstovo ir atstovaujamojo valios išraiška. Šios teorijos šalininkai buvo L. Mitteis ir A. Lenel¹⁷, W. Muller-Freienfels¹⁸. Pagal šią teoriją atstovaujamojo veikla pasireiškia atitinkamų nurodymų, kaip veikti, teikimu atstovui. Kritikuojant šią teoriją doktrinoje pažymima, kad ne visada atstovaujamas teikia atstovui nurodymus, o net jei ir teikia, tai atstovas gali jų nerealizuoti. J. Fabianas taip pat nurodo, kad šia teorija negalima paaiškinti atstovavimo pagal įstatymą. Kaip galima kalbėti apie bendrą valios išreiškimą, kai atstovaujamas negali atlikti teisinių veiksmų, išreikšti savo valios, nes neturi veiksnio¹⁹. Pritarti tarpinės teorijos nuostatoms negalime, nes manome, kad atstovaujamojo valia pasireiškia tik atstovavimo teisinio santykio pradžioje, t. y. atstovaujamas, suteikdamas atstovui įgaliojimus ir nustatydamas jų apimtį, išreiškia savo valią, vėliau jo valia išreiškiama tik keičiant įgaliojimų apimtį, juos panaikinant ir pan. Atstovavimo teisinio santykio fiduciarinis (pasitikėjimo) pobūdis lemia tai, kad atliekant konkrečius teisinius veiksmus atstovaujamojo valia kiekvienu atveju jau nebeišreiškiama, nes ją pakeičia atstovo valia.

Taigi pagrindines reprezentacinės teorijos nuostatas kontinentinės teisės tradicijos šalyse įstatymų leidėjas įtvirtino įstatymuose. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso²⁰ (toliau – LR CK) 2.132 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad asmenys turi teisę sudaryti sandorius „per atstovus“, o tai aiškiai parodo, kad čia kalbama apie atstovo valios išreiškimą, o ne apie bendrą atstovo ir atstovaujamojo valią. J. Fabiano nuomone, tik reprezentacinė teorija nekelia sunkumų aiškinant sudėtingą atstovo veikimo mechaniz-

15 Till, E. *Prawo prywatne austriackie*. Lwów, 1892, s. 323, 327; Longchamps de Berier, R. *Zabowiązania*. Poznań, 1948, s. 87; Zoll, F. *Zabowiązanie w zarysie*. Kraków, 1947, s. 38; Domański, L. *Institucje kodeksu z abowiązań*. Warszawa, 1938, s. 456; Ohanowicz, A. *Zarys prawa cywilnego bylej dzielnicy pruskiej*. Poznań, 1921, s. 60.

16 Fabian, J., *supra* note 11, s. 31.

17 Clarise, J. *De la representation*. Lille, 1938, s. 163–164.

18 Muller-Freienfels, W. *Die Vertretung beim Rechtsgeschäft*. Tübingen, 1955, s. 16.

19 Fabian, J., *supra* note 11, s. 33.

20 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.74-2262.

mą²¹. Civilinės teisės moksle vyrauja nuomonė, kad nors atstovas atstovaujamojo vardu atlieka teisinius veiksmus, tie veiksmai yra jo asmeninės valios išraiškos padariniai. Tai, kad tų teisinių veiksmų pasekmės atsiranda atstovaujamojo teisinėje sferoje – taip pat yra reprezentacinės teorijos nuostata. Ši teorija aiškiai nubrėžė ribą tarp atstovo ir pasiuntinio veiklos. Pasiuntinys neišreiškia savo valios, o tik techniškai perteikia atstovaujamojo valią, atlikdamas tuo tik faktinį veiksmą, o atstovas tuo tarpu pats išreiškia savo valią atlikdamas atitinkamus teisinius veiksmus.

Neneigiant tam tikrų bendrų atstovavimo skirtingose teisės šakose bruožų, kiekvienoje teisės šakoje šis institutas turi skirtingą turinį. Sudėtingesnis ir svarbus yra konkretus vidinis termino „atstovavimas civiliniame procese“ klausimas, taip pat jo vieta teisės sistemoje ir šio termino apibrėžimas.

Atstovavimas civiliniame procese apibrėžiamas skirtingai. Vieni autoriai atstovavimą civiliniame procese apibrėžia kaip procesinių veiksmų sistemą²², kiti – kaip teisinį santykį²³, tretį – kaip civilinio proceso teisės institutą²⁴. Ir visi jie iš dalies yra teisūs, nes doktrinoje nėra suformuluotos universalios atstovavimo sąvokos, kuri iki galo atskleistų atstovavimo esmę. Mūsų nuomone, norint sistemiškai atskleisti aptariamą sąvoką reikėtų analizuoti teisės teorijoje išdėstyta nuostata.

Pažymėtina, kad skirtingi autoriai atstovavimą civiliniame procese vertina iš skirtingo lygmens, todėl ir nėra suformuluoto vieno procesinio atstovavimo apibrėžimo. Minėti lygmenys susilieja į teisinio reguliavimo mechanizmą, kuris apibrėžiamas kaip vientisa teisinių priemonių, kuriomis užtikrinamas rezultatyvus teisinis poveikis visuomeniniams santykiams, sistema²⁵. Taigi skiriami trys teisinio reguliavimo mechanizmo lygmenys: 1) teisės normos; 2) teisiniai faktai (faktinė sistema) ir 3) teisiniai santykiai²⁶.

Dauguma autorių, apibrėždami atstovavimą civiliniame procese, remiasi tik šio reiškinio pasireiškimu viename kuriame iš teisinio reguliavimo mechanizmo lygmenų. Iš čia ir atsiranda tų sampratų nepakankamumas arba ribotumas. Pakalbėsime apie kiekvieną mokslinėje literatūroje paplitusią sampratą atskirai.

Visų pirma išskirtini autoriai, kurie apibrėžia atstovavimą kaip savarankišką civilinio proceso teisės institutą²⁷. Čia kalbama apie pirmąjį teisinio reguliavimo mechanizmo lygmenį, t. y. teisės normas. Teisės normos yra pagrindinis teisės struktūros elementas,

21 Fabian, J., *supra* note 11, s. 33.

22 *Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Osipov, J. K. (otv. red.). Moskva, 1995, s. 96; *Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Treushnikova, M. K. (red.). Moskva: Gorodec, 2003, s. 157; *Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Jarkova, V. V. (red.). Moskva: Izdatelstvo BEK, 2001, s. 110. ir kt.

23 *Grazhdanskoje procesualnoje pravo Rosii* [Civil Procedure Law of Russia]. Shakarjan, M. S. (red.). Moskva: Jurist, 2002, s. 151; Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, p. 284 ir kt.

24 Rozenberg, J. A. *Predstavitelstvo po grazhdanskim delam v sude i arbitrazhe* [Representation in Civil Cases at Court and Arbitration]. Riga: Znanie, 1981, s. 40–41; Sherstiuk, V. M. *Sudobnoe predstavitelstvo po grazhdanskim delam* [Representation in Civil Cases]. Moskva, 1984, s. 63 ir kt.

25 Alekseev, S. S. *Pravo* [Law]. Moskva, 1999, s. 364.

26 Lukjanova, E. G. *Teorija procesualnogo prava* [The Theory of Procedural Law]. Moskva: Norma, 2003, s. 161.

27 Rozenberg, J. A., *supra* note 24, s. 40–41; Sherstjuk, V. M., *supra* note 24, s. 63.

toliau jungiamas į teisės institutus, teisės pošakius, o šie toliau savo ruožtu jungiami į atskiras teisės šakas. Teisės institutas teisės teorijoje apibrėžiamas kaip teisės normų grupė, jungianti teisės normas, reguliuojančias tam tikrą visuomeninių santykių rūšį jai būdingu metodu (būdu) ir sudaranti teisės pošakio ar teisės šakos dalį²⁸. Civilinio proceso teisės institutai skirstomi į specialiuosius ir bendruosius. Specialiųjų institutų normos reguliuoja atskirų civilinio proceso stadijų procesinius santykius, o bendrųjų – bendrus visai procesinių santykių sistemai, atsirandančiai kiekvienoje žinybingoje (priskirtinoje) teismui civilinėje byloje²⁹. Prie bendrųjų civilinio proceso teisės institutų priskirtinas ir mūsų aptariamas procesinio atstovavimo institutas.

J. A. Rozenbergas ir V. M. Šerstiukas mano, kad procesinis atstovavimas yra tik civilinio proceso teisės institutas. Tačiau šiuolaikinėje civilinio proceso doktrinoje vis labiau plinta požiūris, kad procesinis atstovavimas nėra išimtinai civilinio proceso teisės institutas. Sutinkame su S. A. Chalatovo nuomone, kad civilinio proceso teisėje egzistuoja tarpšakiniai institutai, taigi procesinis atstovavimas nėra tik šios teisės šakos institutas³⁰. Tarpšakinių institutų egzistavimas civilinio proceso teisėje yra žinomas. J. K. Osipovas pagrindė teoriją, kad bylų teismingumas yra tarpšakinis institutas³¹, I. V. Rešetnikova įrodinėjo, kad įrodymų institutas yra kompleksinis tarpšakinis materialinių ir procesinių teisės šakų institutas³². Mūsų nuomone, procesinis atstovavimas taip pat priskirtinas prie tarpšakinių institutų (detali argumentacija bus pateikta toliau). Procesinio atstovavimo kaip tarpšakinio instituto apibrėžimas leidžia ne tik nustatyti procesinio atstovo vietą civiliniame procese, bet ir procesinio atstovavimo normų vietą teisės sistemoje.

Antrojo požiūrio šalininkai procesinį atstovavimą apibrėžia kaip veiksmus arba veiklą. Tai vienas iš labiausiai paplitusių požiūrių, ypač Rusijos civilinio proceso teisės doktrinoje. Veiksmai teisės teorijoje yra suprantami dviem prasmėm: 1) kaip juridiniai faktai, sąlygojantys teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą, ir 2) kaip teisinių santykių realizavimo forma arba kaip teisių ir pareigų, kylančių iš teisinių santykių, realizavimas³³. A. Vaišvila juridinius faktus apibrėžia kaip konkrečias gyvenimo aplinkybes, įvykius, su kurių buvimu teisės norma sieja konkrečių teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą arba pasibaigimą³⁴. Juridiniai faktai užtikrina perėjimą nuo bendro teisių ir pareigų modelio, įtvirtinto teisės normoje, prie konkretaus konkrečių subjektų

28 Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 262.

29 Osipov, J. K. *Ponjatie institutov grazhdanskogo procesualnogo prava* [The Concept of Civil Procedure Law]. *Pravovedenie*. 1973, 1: 54–60.

30 Khalatov, S. A. *Predstavitelstvo v grazhdanskom i arbitrazhnom procesie* [Representation in Civil and Arbitration Procedure]. Moskva: Norma, 2002, s. 65.

31 Osipov, J. K. *Podvedomstvennost juridicheskikh del* [The Attribution of Civil Cases to Court]. Sverdlovsk, 1973, s. 80.

32 Reshetnikova, I. V. *Dokazatelstvennoe pravo v grazhdanskom sudoproizvodstve* [Evidence Law in Civil Procedure]. Ekaterinburg, 1997, s. 97–144.

33 Lukjanova, E. G., *supra* note 26, s. 192.

34 Vaišvila, A., *supra* note 28, p. 320.

elgesio modelio (teisinių santykių)³⁵ ir yra laikomi antruoju teisinio reguliavimo mechanizmo lygmeniu.

V. V. Jarkovas procesinį atstovavimą apibrėžia kaip vieno asmens procesinių veiksmų atlikimą kito asmens vardu ir interesais³⁶; M. K. Treušnikovas – kaip vieno asmens veiklą kito asmens vardu ir interesais teisme, įgyvendinamą suteiktų įgaliojimų pagrindu³⁷; A. F. Kozlovas – kaip veiksmų subjektų procesinę veiklą šalių, trečiųjų asmenų, pareiškėjų bei kitų suinteresuotų byla asmenų vardu ginant jų teises ir įstatymu saugomus interesus³⁸; A. A. Dobrovolskis – kaip vieno asmens bylos vedimą teisme ginant kitą asmenį, pastarojo interesais³⁹; V. M. Šerstiukas – kaip atstovo veiklą civiliniame procese, vykdomą atstovaujamojo vardu, turint tikslą, kad būtų priimtas palankiausias sprendimas, taip pat suteikti pagalbą įgyvendinant savo teises, neleisti, kad jos būtų pažeidžiamos procese ir padėti teismui vykdyti teisingumą civilinėse bylose⁴⁰. Visiems šiems požiūriams bendra tai, kad apibrėžiant procesinį atstovavimą akcentuojami atstovo atliekami veiksmai arba veikla.

Mūsų nuomone, procesinio atstovavimo kaip veiklos supratimas sukelia bendrojo, metodologinio pobūdžio prieštaravimų. Šio požiūrio šalininkai neigia procesinio atstovavimo kaip teisinio santykio prigimtį. E. L. Nevzgodina mano, kad procesinį atstovavimą apibrėžiant kaip veiklą, nėra aiškus jo turinys. Jei atstovavimas – veikla įgyvendinant įgaliojimus, tai vidiniai santykiai neįeina į šios veiklos sudėtį. Tačiau teisinis santykis ir negali įeiti į teisinės veiklos sudėtį, o veikla, priešingai, gali sudaryti teisinį santykį. Atstovavimą suprantant kaip teisinių santykių, būtinų siekiant atstovavimo tikslų, vienovę, vidiniai santykiai įeina į atstovavimo sudėtį, tačiau jų neužtenka siekiant atstovavimo tikslų, nes įgalinimai realizuojami per išorinį santykį su trečiaisiais asmenimis⁴¹. S. A. Chalovas, neneigdamas procesinio atstovavimo kaip veiklos supratimo reikšmės, vis dėlto išsako ir atitinkamą kritiką teigdamas, kad, pirma, ši samprata yra labai mechaniška, aprašanti tik išorinę reiškinių pusę, neatskleidžia atstovavimo esmės, jo vietos teisės sistemoje. Antra, ši samprata palieka nuošalyje teisinius santykius, susiklostančius tarp atstovo ir atstovaujamojo, tarp atstovo ir teismo. Trečia, ši samprata neapima visuomeninių santykių, kurie negali būti apibūdinti kaip veikla, tačiau sureguliuoti procesinio atstovavimo instituto teisės normomis, pavyzdžiui, santykiai, susiję su įgalinimu, įgaliuojimu ir atstovavimo subjektais (asmenys, galintys būti atstovais teisme), turintieji santykiai, atsiradę dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo⁴². Kaip teisingai teigia G. F. Hegelis,

35 Lukjanova, E. G., *op. cit.*, s. 188.

36 *Grazhdanskij proces*. Jarkova, V. V. (red.), *supra* note 22, s. 110.

37 *Grazhdanskij proces*. Treushnikova, M. K. (red.), *supra* note 22, s. 157.

38 *Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Osipova, J. K. (otv. red.). Moskva, 1996, s. 96.

39 *Sovetskij grazhdanskij proces* [Soviet Civil Procedure]. Komisarova, K. I.; Semenova, V. M. (otv. red.). Moskva, 1978, s. 61.

40 *Uchebnik grazhdanskogo procesa* [Textbook of Civil Procedure]. Treushnikova, M. K. (red.). Moskva, 1996, s. 113.

41 Nevzgodina, E. L. *Predstavitelstvo po sovietskomu grazhdanskomu pravu* [Representation According to Soviet Civil Procedure]. Tomsk, 1980, s. 13.

42 Khalatov, S. A., *supra* note 30, s. 59–60.

neįmanoma visapusiškai išanalizuoti reiškinio neatskleidus jo ryšių, santykių su kitais reiškiniais. Bet kurio dalyko savybių negalima suprasti, neperpratus jo santykių, neat-skleidus jo kaip santykio. Dėl savo savybių visi daiktai egzistuoja tarpusavio sąveikoje; ta sąveika yra jų savybė⁴³. Todėl, mūsų nuomone, atstovavimo teisinės prigimties aiški-nimas per atstovo veiklą vertintinas kaip pernelyg didelio dėmesio suteikimas išorinei reiškinio pusei, atsiribojant nuo esmės, vidinės reiškinio pusės, t. y. atstovavimo teisinio santykio. Suprantant atstovavimą tik kaip veiklą – neigiamas teisinio santykio buvimas, o suprantant atstovavimą kaip teisinį santykį, atstovo veiksmai įgyvendinant atstovo įgalinimus nėra ignoruojami. Atstovo veiksmai laikomi teisių ir pareigų realizavimo rezultatu, kuris sudaro atstovavimo teisinio santykio turinį, t. y. neatskiriamą teisinio santykio dalį. Taigi atstovavimo kaip atstovo veiklos, veiksmų tyrimas teisinio santykio analizėje užima svarbią vietą. Literatūroje teisingai pažymima, kad veiksmų supriešini-mas su teisiniu santykiu yra nepagrįstas. Juk iš atstovo veiksmų kylanti pasekmė ir yra atstovavimo teisinis santykis⁴⁴. Mūsų nuomone, atstovavimą apibrėžiant tik kaip veiksmų sistemą, nėra aiški jo vieta teisės sistemoje, neaišku, ar kalbama apie veiksmus kaip juridinius faktus, ar apie veiksmus kaip procesinių teisinių santykių turinį, todėl tiksliau būtų apibrėžti atstovavimą per teisinį santykį, kartu nurodant jo turinį bei susiejant su teisės normų lygmeniu.

Trečioji autorių grupė procesinį atstovavimą supranta kaip teisinį santykį. V. Nekrošius atstovavimą civiliniame procese apibrėžia kaip tokį procesinį teisinį santykį, kurio vienas dalyvis (atstovas) teisme kito asmens (atstovaujamojo) vardu ir jo inter-resais atlieka tam tikrus procesinius veiksmus, teikia atstovaujajam teisinę pagalbą gindamas jo materialiąsias subjektines teises ar įstatymų saugomus interesus ir kartu padeda vykdyti teisingumą civilinėse bylose⁴⁵; P. Rasimavičius – kaip civilinį procesinį teisinį santykį, kurio vienas dalyvis – atstovas – neperžengdamas įgaliojimo ar įstatymo nustatytų ribų įgyvendina kito dalyvio – atstovaujamojo – vardu ir interesais procesines teises ir pareigas⁴⁶; S. N. Abramovas – kaip santykį, dėl kurio vienas asmuo (atstovas) atlieka kito asmens (atstovaujamojo) vardu ir interesais procesinius veiksmus remdamasis suteiktais įgaliojimais⁴⁷; M. S. Šakarian – kaip teisinį santykį, kuriuo vienas asmuo (atstovas teisme), neviršydamas jam suteiktų įgaliojimų, atlieka procesinius veiksmus atstovaujamojo (šalies arba trečiojo asmens) vardu ir interesais, ir kaip šių veiksmų atli-kimo padarinys atstovaujajam atsiranda teisės ir pareigos⁴⁸.

Minėtų sampratų vertė – ne tik jų lakoniškumas, bet ir tai, kad jos vienu metu nu-rodo ir atstovavimo rezultata (teisių ir pareigų atsiradimą atstovaujajam) ir bendrais broožais atstovavimo formą – teisinį santykį. Tačiau, mūsų nuomone, šiose samprato-se

43 Hegel, G. F. *Nauka logiki* [The Science of Logic]. Moskva: Mysl, 1971, s. 124.

44 Nevzgodina, E. L., *op. cit.*, s. 13.

45 Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V., *supra* note 23, p. 284.

46 *Tarybinė civilinio proceso teisė*. Žeruolis, J. (ats. red.). Vilnius: Mintis, 1983, p. 75.

47 *Grazhdanskij proces. Uchebnik dla vuzov* [Civil Procedure. Textbook]. Moskva, 1948, s. 110.

48 *Grazhdanskoe procesualnoe pravo Rosii* [Russian Civil Procedure Law]. Shakarjan, M. S. (red.). Moskva, 2002, s. 151.

neatsispindi procesinio atstovavimo vieta teisinio reguliavimo mechanizme, t. y. neatskleidžiamas pagrindinis teisės normų lygmuo. S. A. Chalatovas nurodo, kad atstovavimo kaip teisinio santykio apibrėžimas leidžia sutelkti dėmesį ties teisėmis ir pareigomis, kylančiomis procesiniuose santykiuose. Procesiniuose santykiuose kyla dviejų rūšių santykiai: tarp atstovo ir atstovaujamojo ir tarp jų bei teismo. Pirmu atveju atstovui suteikiami įgalinimai, antru – teismas atlieka veiksmus, leidžiančius jam dalyvauti procese. Dėl šios priežasties negalima teigti, kad procesinio atstovavimo ribose galimi tik procesiniai santykiai, kurių privalomas subjektas yra teismas. Procesinio atstovavimo kaip teisinio santykio supratimas leidžia nuodugniau išanalizuoti atskirus procesinio atstovavimo aspektus, ištirti šio teisinio santykio šalių teises ir pareigas, padeda nustatyti tikrąją atstovo, kaip privatinių teisių ir viešųjų teisių santykių subjekto, padėtį procese⁴⁹. Šis požiūris atskleidžia atstovavimo teisinio santykio sudėtingumą, pasireiškiantį tuo, kad jį reguliuoja skirtingų teisės šakų normos, o tai dar kartą parodo tarpšakinį aptariamo instituto pobūdį.

Reikėtų pritarti S. A. Chalatovo nuomonei, kad ryšį tarp procesinės teisės instituto, procesinių veiksmų ir teisių santykių teisių kategorijų, siejant jas su procesiniu atstovavimu, galima būtų išreikšti taip: atstovo atliekami procesiniai veiksmai laikomi juridiniais faktais, iš kurių atsiranda, pasikeičia arba pasibaigia procesiniai teisiniai santykiai, tarp jų ir teisiniai santykiai tarp atstovo ir atstovaujamojo, kurie savo ruožtu laikomi teisės normų, sudarančių civilinio procesinio atstovavimo institutą, objektu⁵⁰. Manome, kad formuluojant procesinio atstovavimo apibrėžimą būtina atspindėti visas tris jo dedamąsias dalis: veiksmus, teisinius santykius ir normas, sujungtas į institutą. S. A. Chalatovas suformulavo tokį procesinio atstovavimo apibrėžimą: atstovavimas civiliniame procese yra vieno asmens (atstovo) teisinės pagalbos suteikimas kitam asmeniui (atstovaujajam), atliekant procesinius veiksmus pagal suteiktus įgalinimus atstovaujamojo vardu ir interesais, teismui nagrinėjant ir sprendžiant civilines bylas, remiantis teisės normų, sudarančių atstovavimo institutą, visuma⁵¹. Nors S. A. Chalatovas ir neneigia procesinio atstovavimo kaip teisinio santykio supratimo, jo pateiktoje definicijoje akcentuojami atstovo atliekami procesiniai veiksmai arba veikla. Manome, kad atstovavimo civiliniame procese definicijoje turėtų atsispindėti teisinis santykis. Pritariant šio autoriaus požiūriui, jo pateiktą apibrėžimą svarbu papildyti keliais esminiais anksčiau aptartais procesinio atstovavimo požymiais, t. y. tuo, kad atstovas veikti atstovaujamojo vardu gali tik tada, kai yra tinkamai įgaliotas, kad atstovo atliktų procesinių veiksmų teisinės pasekmės kyla atstovaujamojo teisinėje sferoje ir kad atstovavimo civiliniame procese reguliuoja tarpšakinio instituto normos.

49 Khalatov, S. A., *supra* note 30, s. 65.

50 *Ibid.*

51 *Ibid.*, p. 67.

Išvados

1. Pagrindiniai atstovavimo civiliniame procese požymiai: 1) atstovas visuomet veikia kito asmens – atstovaujamojo – vardu; 2) atstovas veikti atstovaujamojo vardu gali tik tada, kai yra tinkamai įgalintas; 3) atstovavimo civiliniame procese rezultatas – teisinių pasekmių svetimoje teisinėje sferoje sukūrimas.

2. Tikrovėje egzistuoja ne tik teisės institutai, priklausantys kuriai nors vienai teisės šakai, bet ir institutai, apimantys kelių teisės šakų normas ir dėl šios priežasties tampantys tarpšakiniais institutais. Atstovavimą civiliniame procese reglamentuojančios normos priskirtinos tarpšakiniam atstovavimo institutui. Toks priskyrimas leidžia aiškiai suvokti aptariamo instituto vietą teisės sistemoje, atsiribojant nuo itin ydingais laikytinų procesinio atstovavimo kaip bendrojo civilinio atstovavimo dalies arba kaip visiškai savarankiško civilinio proceso teisės instituto suvokimo, nes nė vienas iš šių požiūrių iki galo neatspindi tikrovėje susiklostančių santykių.

3. Atstovavimo civiliniame procese sampratoje turi atsispindėti trys teisinio regulavimo mechanizmo lygmenys: teisės normos, teisiniai faktai ir teisiniai santykiai.

4. Atstovavimas civiliniame procese – tai teisinis santykis, kurio vienas subjektas (tinkamai įgaliotas atstovas) kito subjekto (atstovaujamojo) vardu ir interesais civilinėje byloje atlieka kompleksą veiksmų, sukuriančių teises pasekmes tiesiogiai atstovaujamojo asmens teisinėje sferoje ir sureguliuotų tarpšakinio instituto teisės normų.

Literatūra

- A Dictionary of Law*. Martin, E. A. (ed.). Oxford: University Press, 2001.
- Alekseev, S. S. *Pravo* [Law]. Moskva, 1999.
- Black's Law Dictionary*. Garner, B. A. (ed.). St. Paul: Minn., 1999.
- Blomeyer, A. *Zivilprozessrecht – Erkenntnisverfahren*. Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1963.
- Bolshoj juridicheskij slovar* [Grand Dictionary of Law]. Moskva: Infra-M, 1997.
- Clarise, J. *De la representation*. Lille, 1938.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
- Domański, L. *Institucje kodeksu zobowiązań*. Warszawa, 1938.
- Encyklopedia Prawa*. Wydanie drugie. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 2000.
- Fabian, J. *Pełnomocnictwo*. Warszawa: Wydawnictwo prawnicze, 1963.
- Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Treushnikova, M. K. (red.). Moskva: Goroddec, 2003.
- Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Jarkova, V. V. (red.). Moskva: Izdatelstvo BEK, 2001.
- Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Osipov, J. K. (otv. red.). Moskva, 1995.
- Grazhdanskij proces. Uchebnik dla vuzov* [Civil Procedure. Textbook]. Moskva, 1948.
- Grazhdanskij proces* [Civil Procedure]. Osipova, J. K. (otv. red.). Moskva, 1996.
- Grazhdanskoe procesualnoe pravo Rosii* [Russian Civil Procedure Law]. Shakarjan, M. S. (red.). Moskva, 2002.
- Hegel, G. F. *Nauka logiki* [The Science of Logic]. Moskva: Mysl, 1971.
- Hellwig, K. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*. T. II. Leipzig, 1907.

- Ihering, R. *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung, Der Geist des Rechts*. Brema, 1965.
- Khalatov, S. A. *Predstavitelstvo v grazhdanskom i arbitrazhnom procesie* [Representation in Civil and Arbitration Procedure]. Moskva: Norma, 2002.
- Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 1998.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
- Longchamps de Berier, R. *Zabowiazania*. Poznań, 1948.
- Lukjanova, E. G. *Teorija procesualnogo prava* [The Theory of Procedural Law]. Moskva: Norma, 2003.
- Muller-Freienfels, W. *Die Vertretung beim Rechtsgeschäft*. Tübingen, 1955.
- Nevzgodina, E. L. *Predstavitelstvo po sovietskomu grazhdanskomu pravu* [Representation According to Soviet Civil Procedure]. Tomsk, 1980.
- Ohanowicz, A. *Zarys prawa cywilnego bylych dzielnic pruskiej*. Poznań, 1921.
- Oser, H. I.; Schonenberger, W. *Kommentar zum schweizerischen Bürgerlichen Gesetzbuch, Das Obligationenrecht*. T. I. Zürich, 1945.
- Osipov, J. K. *Podvedomstvennost' juridicheskikh del* [The Attribution of Civil Cases to Court]. Sverdlovsk, 1973.
- Osipov, J. K. *Ponjatie institutov grazhdanskogo procesualnogo prava* [The Concept of Civil Procedure Law]. *Pravovedenie*. 1973, 1.
- Reshetnikova, I. V. *Dokazatelstvennoe pravo v grazhdanskom sudoproizvodstve* [Evidence Law in Civil Procedure]. Ekaterinburg, 1997.
- Rosenberg, L. *Stellvertretung im Prozess*. Berlin, 1908, s. 3.
- Rozenberg, J. A. *Predstavitelstvo po grazhdanskim delam v sude i arbitrazhe* [Representation in Civil Cases at Court and Arbitration]. Riga: Znanie, 1981.
- Savigny, F. K. *System des heutigen römischen Rechts*. Berlin, 1849.
- Sherstiuk, V. M. *Sudebnoe predstavitelstvo po grazhdanskim delam* [Representation in Civil Cases]. Moskva, 1984.
- Sobkowski, J. *Pełnomocnictwo procesowe, jego istota, powstanie i wygaśnięcie*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 1967.
- Sovetskij grazhdanskij proces* [Soviet Civil Procedure]. Komisarova, K. I.; Semenova, V. M. (otv. red.). Moskva, 1978.
- Staudinger, J. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. T. I. Berlin, 1936.
- Tarybinė civilinio proceso teisė*. Žeruolis, J. (ats. red.). Vilnius: Mintis, 1983.
- Till, E. *Prawo prywatne austriackie*. Lwów, 1892.
- Uchebnik grazhdanskogo procesa* [Textbook of Civil Procedure]. Treushnikova, M. K. (red.). Moskva, 1996.
- Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
- Zoll, F. *Zabowiazanie w zarysie*. Kraków, 1947.

THE PROBLEMATIC ISSUES OF THE CONCEPT OF REPRESENTATION IN CIVIL PROCEDURE

Inga Zaleniene

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article begins with a general explanation of the term ‘representation’, later on the main attributes of representation in civil procedure are distinguished and analyzed. In the author’s opinion, achievements of civil law science are important in the analysis of the concept; therefore, the main statements of the civil procedure doctrine theories (fiction, representation and interim) are investigated. During the research it was noticed that there is no uniform definition of procedural representation.*

In real life, there are not only legal institutions belonging to certain branches of law but also institutions combining norms of several branches of law and, consequently, becoming interdisciplinary. Norms regulating representation in civil procedure shall be assigned to the interdisciplinary institution of representation. Such an assignment allows to clearly realize the place of the institution under discussion in the legal system, confining considerably marginal interpretation of procedural representation as a part of general civil representation or as a totally independent legal institution of civil procedure law, because none of these points of view fully reflect relationships that form in real life.

The author noticed that the concept of representation in civil procedure reflects three levels of the legal regulation mechanism: legal norms, legal facts, and legal relationships.

Representation in civil procedure is a legal relationship in which one party (properly authorised representative) on behalf and for the need of another party (represented person) carries out a complex of activities in a civil case which create legal consequences in the legal sphere of the represented person and are regulated by the legal norms of an interdisciplinary institution.

Keywords: *civil procedure law, representation, the concept of representation.*

Inga Žalėnienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: atstovavimas materialinėje ir procesinėje teisėje, advokatų veiklos formos, teisinės profesijos reglamentavimo Europos Sąjungos valstybėse ypatumai.

Inga Zaleniene, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil Procedure, associate professor. Research interests: representation in substantial and procedural law, forms of attorneys practice, peculiarities of legal profession regulation in EU Member States.